

Μη Επανδρωμένα Συστήματα, ΑΟΖ και Θαλάσσια Επιτήρηση στην Ανατολική Μεσόγειο

Ελλάδα – Κυπριακή Δημοκρατία – Τουρκία στο εξελισσόμενο επιχειρησιακό περιβάλλον

Η Ανατολική Μεσόγειος εξελίσσεται σε πεδίο όπου το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας, η ενεργειακή ασφάλεια, η προστασία κρίσιμων υποθαλάσσιων υποδομών και η ραγδαία διάχυση μη επανδρωμένων συστημάτων τέμνονται πλέον σε επιχειρησιακό επίπεδο. Η εξέλιξη αυτή επηρεάζει άμεσα την Ελλάδα και την Κυπριακή Δημοκρατία, καθώς οι εκκρεμότητες οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών στην περιοχή συνδυάζονται με τη συστηματικότερη χρήση μη επανδρωμένων μέσων αέρος (UAV), επιφανείας (USV) και υποβρύχιου χώρου (UUV/AUV).

Το Νομικό Πλαίσιο: Κυριαρχία, Κυριαρχικά Δικαιώματα και Συμβατική Πρακτική

Αφετηρία κάθε ανάλυσης αποτελεί η σαφής διάκριση μεταξύ εθνικής κυριαρχίας και κυριαρχικών δικαιωμάτων. Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) δεν εξομοιώνεται με τα χωρικά ύδατα. Κατά τα άρθρα 55–58 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), το παράκτιο κράτος διαθέτει στην ΑΟΖ κυριαρχικά δικαιώματα για την έρευνα, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των φυσικών πόρων, καθώς και συγκεκριμένη δικαιοδοσία σε ζητήματα όπως οι τεχνητές νήσοι και εγκαταστάσεις, η θαλάσσια επιστημονική έρευνα και η προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Παράλληλα, διατηρούνται δικαιώματα και ελευθερίες των λοιπών κρατών, ιδίως η ναυσιπλοΐα, η υπέρπτηση και, υπό τους όρους της Σύμβασης, η πόντιση υποβρύχιων καλωδίων και αγωγών.

Η οριοθέτηση ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές διέπεται αντιστοίχως από τα άρθρα 74 και 83 της UNCLOS. Η Σύμβαση δεν καθορίζει έναν αυτοματοποιημένο γεωμετρικό κανόνα τελικής οριοθέτησης, αλλά προβλέπει ότι αυτή πρέπει να πραγματοποιείται με συμφωνία βάσει του διεθνούς δικαίου, με σκοπό την επίτευξη δίκαιης λύσης.

Η επίσημη ελληνική θέση, όπως επαναβεβαιώθηκε από τον Υπουργό Εξωτερικών Γιώργο Γεραπετρίτη στις 12 Σεπτεμβρίου 2026, είναι ότι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης αποτελεί τη μία και μόνη ελληνοτουρκική διαφορά που μπορεί να αχθεί ενώπιον διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου, ενώ ζητήματα εθνικής κυριαρχίας δεν αποτελούν, κατά την ελληνική θέση, αντικείμενο μιας τέτοιας διαδικασίας. Σημαντικό

προηγούμενο της ελληνικής συμβατικής πρακτικής αποτελεί η Συμφωνία Μερικής Οριοθέτησης ΑΟΖ Ελλάδας–Αιγύπτου του 2020 (Χάρτης 1).

Η Τουρκία, η οποία δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στην UNCLOS, διατυπώνει διαφορετικές θέσεις ως προς την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών και την επήρεια ορισμένων νησιωτικών σχηματισμών. Οι θέσεις αυτές αποκλίνουν ουσιαδώς από τις αντίστοιχες ελληνικές θέσεις. Για λόγους νομικής ακρίβειας, πρέπει να διακρίνεται το ζήτημα της ικανότητας ενός νησιού να διαθέτει θαλάσσιες ζώνες, κατά το άρθρο 121 της UNCLOS, από το διαφορετικό ζήτημα του βαθμού επήρειας που μπορεί να αποδοθεί σε συγκεκριμένο νησί κατά την τελική οριοθέτηση μεταξύ αντικείμενων ή παρακείμενων ακτών.

Η Κυπριακή Δημοκρατία έχει επίσης αναπτύξει εκτεταμένη συμβατική πρακτική οριοθέτησης της ΑΟΖ της. Συμφωνίες οριοθέτησης έχουν συναφθεί με την Αίγυπτο το 2003, με τον Λίβανο αρχικά το 2007 και με το Ισραήλ το 2010, στη βάση της μέσης γραμμής σύμφωνα με την κυπριακή συμβατική πρακτική και τις σχετικές προβλέψεις του Δικαίου της Θάλασσας. Στις 26 Νοεμβρίου 2025, η Κυπριακή Δημοκρατία και η Δημοκρατία του Λιβάνου υπέγραψαν στη Βηρυτό νέα Συμφωνία Οριοθέτησης της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, εξέλιξη που η κυπριακή κυβέρνηση χαρακτήρισε ιστορικό ορόσημο στις διμερείς σχέσεις (Χάρτης 1).

Η Τουρκία αμφισβητεί μέρος του πλαισίου οριοθετήσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας και επικαλείται παράλληλα δικαιώματα και συμφέροντα της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Οι θέσεις αυτές αποτελούν αντικείμενο διαφωνίας μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και πρέπει, σε μια ακαδημαϊκή ανάλυση, να παρουσιάζονται διακριτά από το ισχύον συμβατικό πλαίσιο που έχει υιοθετήσει η Κυπριακή Δημοκρατία.

Η Επιχειρησιακή Διάσταση: Τα Μη Επανδρωμένα Συστήματα ως Πολλαπλασιαστής Επιτήρησης

Τα μη επανδρωμένα συστήματα δεν παράγουν δίκαιο ούτε η παρουσία UAV, USV ή UUV μπορεί από μόνη της να θεμελιώσει τίτλο κυριαρχίας ή κυριαρχικά δικαιώματα επί ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας. Μεταβάλλουν όμως ριζικά τις δυνατότητες επίμονης επιτήρησης, συλλογής πληροφοριών και έγκαιρης προειδοποίησης.

Μέσα μεγάλης αυτονομίας, όπως τα MALE UAVs, μπορούν να παρέχουν επίμονη ηλεκτροοπτική και ρανταρική επιτήρηση, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της Αναγνωρισμένης Θαλάσσιας Εικόνας (Recognized Maritime Picture – RMP). Σε συνδυασμό με USV επιφανείας, δορυφορική παρατήρηση, AIS, παράκτιους αισθητήρες και επανδρωμένες πλατφόρμες, μπορούν να συγκροτήσουν ένα πολυεπίπεδο σύστημα Maritime Domain Awareness (MDA) με αυξημένη

χρονική διαθεσιμότητα και, σε αρκετές αποστολές, μικρότερο λειτουργικό κόστος από τη συνεχή ανάπτυξη κύριων ναυτικών μονάδων.

Η επίμονη παρουσία μη επανδρωμένων μέσων αποκτά ιδιαίτερη σημασία σε περιβάλλοντα όπου συνυπάρχουν διαφορετικές νομικές και πολιτικές θέσεις, ερευνητικές δραστηριότητες, NAVTEX και αυξημένη αεροναυτική δραστηριότητα. Η επιχειρησιακή παρουσία ενός μη επανδρωμένου μέσου μπορεί να ενισχύσει την επιτήρηση και την τεκμηρίωση γεγονότων, δεν μεταβάλλει όμως αφ' εαυτής το εφαρμοζόμενο νομικό καθεστώς.

1. Θαλάσσια Πάρκα και δραστηριότητα UAV

Οι εξελίξεις του 2026 σχετικά με θαλάσσια πάρκα και την παράλληλη αεροναυτική δραστηριότητα στο Αιγαίο υπογραμμίζουν τη σημασία της συνεχούς επιτήρησης. Η χρήση UAV επιτρέπει επίμονη συλλογή πληροφοριών ISR (Intelligence, Surveillance and Reconnaissance), χωρίς όμως αυτή η επιχειρησιακή παρουσία να δημιουργεί αυτοτελώς κυριαρχικό ή άλλο νομικό τίτλο (Χάρτης 2).

2. Ερευνητική δραστηριότητα και NAVTEX

Οι ερευνητικές δραστηριότητες στην Ανατολική Μεσόγειο και η έκδοση αντικρουόμενων NAVTEX μπορούν να λειτουργήσουν ως πεδίο στο οποίο οι διαφορετικές νομικές θέσεις των κρατών αποκτούν άμεση επιχειρησιακή διάσταση. Η παρουσία μη επανδρωμένων αεροπορικών ή θαλάσσιων μέσων αυξάνει σημαντικά τη δυνατότητα παρακολούθησης, καταγραφής και τεκμηρίωσης της δραστηριότητας στην περιοχή (Χάρτης 2).

Υποδομές Στρατηγικής Σημασίας: Η Πρόκληση του Great Sea Interconnector

Η προστασία κρίσιμων ευρωπαϊκών υποδομών αποκτά ιδιαίτερη σημασία στην περίπτωση της ηλεκτρικής διασύνδεσης Ελλάδας–Κύπρου, του Great Sea Interconnector (GSI), έργου στρατηγικού ενδιαφέροντος για την ενεργειακή διασύνδεση της Ανατολικής Μεσογείου και ενταγμένου στο ευρωπαϊκό πλαίσιο Έργων Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI).

Η προστασία των ειδικών ερευνητικών και καλωδιακών πλοίων, καθώς και η συστηματική επιτήρηση του διαδρόμου όδευσης, δεν περιορίζονται στην επιφάνεια και στον αέρα. Η αυξανόμενη διεθνής σημασία της προστασίας υποβρύχιων ενεργειακών και τηλεπικοινωνιακών υποδομών εισάγει και τη διάσταση του seabed security / seabed warfare.

Στο περιβάλλον αυτό, UAV, USV και ιδιαίτερα AUV/UUV μπορούν να χρησιμοποιηθούν για επιθεώρηση υποβρύχιων διαδρομών, εντοπισμό ανωμαλιών, έγκαιρη προειδοποίηση και τεκμηρίωση συμβάντων, λειτουργώντας συμπληρωματικά προς τις επανδρωμένες ναυτικές και αεροπορικές δυνάμεις.

Επιτελικές Κατευθύνσεις για μια Εθνική Στρατηγική Επιτήρησης

Η Ελλάδα και η Κυπριακή Δημοκρατία δεν είναι αναγκαίο να επιδιώξουν απλή αριθμητική αντιστοίχιση μη επανδρωμένων μέσων. Μεγαλύτερη επιχειρησιακή αξία μπορεί να προκύψει από τη διαλειτουργικότητα, την ποιότητα αισθητήρων, την ασφαλή δικτύωση και την ταχεία σύνθεση των πληροφοριών.

Ενοποιημένο Σύστημα Επιτήρησης και Έγκαιρης Προειδοποίησης. Διασύνδεση UAV, ραντάρ επιφανείας, δορυφορικών αισθητήρων, AIS και λοιπών πηγών σε Κοινή Επιχειρησιακή Εικόνα (Common Operational Picture – COP), με δυνατότητα ασφαλούς ανταλλαγής δεδομένων μεταξύ αρμόδιων ελληνικών και κυπριακών φορέων.

Προστασία Υποδομών Βυθού. Ανάπτυξη ή ενσωμάτωση AUV/UUV για περιοδική χαρτογράφηση, επιθεώρηση και επιτήρηση ενεργειακών και τηλεπικοινωνιακών διαδρόμων, ιδίως στον άξονα Κρήτης–Κύπρου.

Δυνατότητες C-UAS και Ηλεκτρονικού Πολέμου. Ανάπτυξη ικανότητας εντοπισμού, αναγνώρισης και, όπου αυτό επιτρέπεται από το εφαρμοζόμενο νομικό πλαίσιο και τους κανόνες εμπλοκής, αντιμετώπισης μη επανδρωμένων συστημάτων μέσω κατάλληλων τεχνικών ηλεκτρονικής προστασίας και C-UAS.

Ασφάλεια και ανθεκτικότητα δικτύων. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να αποδοθεί στην κυβερνοασφάλεια, στην ανθεκτικότητα έναντι παρεμβολών GNSS και datalink, στην κρυπτογράφηση και στην ικανότητα λειτουργίας σε περιβάλλον ηλεκτρομαγνητικής αμφισβήτησης.

Συμπέρασμα

Τα μη επανδρωμένα συστήματα δεν υποκαθιστούν το Διεθνές Δίκαιο ούτε δημιουργούν από μόνα τους κυριαρχία ή κυριαρχικά δικαιώματα. Μπορούν, όμως, να εξασφαλίσουν επίμονη επιτήρηση, τεκμηριωμένη γνώση της κατάστασης, έγκαιρη προειδοποίηση και προστασία κρίσιμων υποδομών.

Στη σύγχρονη Ανατολική Μεσόγειο, η πραγματική στρατηγική αξία τους βρίσκεται στον συνδυασμό νομιμότητας, τεχνολογικής επίγνωσης, διαλειτουργικότητας και αποτροπής, μέσα σε ένα περιβάλλον όπου η πληροφοριακή υπεροχή αποτελεί ολοένα σημαντικότερο στοιχείο της εθνικής και περιφερειακής ασφάλειας.

Κωνσταντίνου Μάρκος

Σγός (TYM)

Master of Arts (MA) in International Politics, Cum Laude

Centre Européen de Recherches Internationales et Stratégiques (CERIS), Brussels

